

SÄÄTIÖIDEN YHTEISTYÖ VAUHDITTA KANSAINVÄLISTÄ TIEDEVAIHTOA

MIKKO-OLAVI SEPPÄLÄ

Säätiöiden merkitys tutkimusrahoittajana Suomessa kasvaa. Samaan aikaan, kun julkisia määrärahoja leikataan, säätiöt rahoittavat tiedettä yhä suuremmin summin. Säätiöiden post doc -pooli on hyvä esimerkki siitä, miten tukea suuntaamalla ja yhteistoiminnalla voidaan saavuttaa kansallisesti merkittäviä tuloksia.

Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukuntaan kuuluvat lähes 200 apurahoja jakavaa säätiötä rahoittavat tiedettä nykyisellään noin 300 miljoonalla eurolla vuodessa. Pääoman tuottojen tuntuva kasvun myötä säätiöistä on tullut paitsi vauraita, myös vastuunsa tuntevia ja aktiivisia yhteiskunnan tukipylväitä. Ne onnistuvat kokoamaan päättäviin elimiinsä parhaat asiantuntijat. Nykyisellään säätiöt suuntaavat tukeaan joustavasti todellisiin kipupisteisiin ja voivat olla oma-aloitteisesti jopa muoilemassa uusia tutkimusohjelmia.

Viime aikoina on korostettu säätiöiden keskinäisen yhteistyön mahdollisuuksia. Eri aloilla on myös ehditty toteuttaa säätiöiden, julkisen sektorin ja muiden yhteiskunnallisten toimijoiden kumppanuushankkeita. Yhteisesti voimavaroja keskittämällä voidaan löytää ratkaisuja polttaviin ongelmiin ja väljentää strategisia pullonkauloja. Säätiöiden post doc -pooli on hyvä esimerkki säätiöiden pitkäjänteisen yhteistoiminnan mahdollisuuksista.

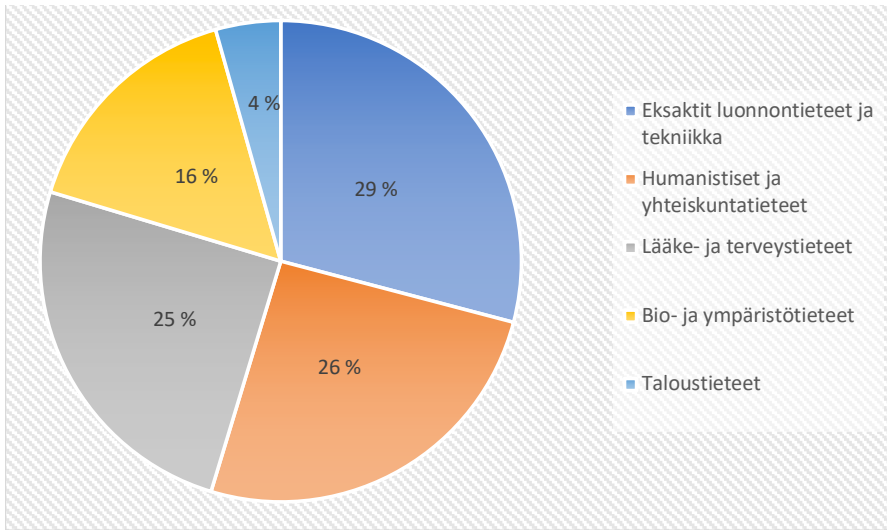
Säätiöpooli toiminut kahdeksan vuotta

Säätiöiden post doc -pooli pyrkii turvaamaan Suomen tieteen laadun ja monipuolisuuden vauhdittamalla kansainvälistä yhteistyötä. Jo kahdeksan vuoden ajan toiminut pooli on koontunut kaksitoista säätiötä läheiseen yhteistyöhön rahoittamaan tutkijanuran alkuvaiheessa olevia tohtoreita. Tuki on suunnattu nimenomaan tutkijoiden ulkomais-

Säätiöiden post doc -pooli myöntää apurahoja ulkomaille lähteille tohtoreille. Poolin haku on kaksi kertaa vuodessa, elo–syyskuussa ja joulukuussa. Jaettavana on vuosittain 3,2 miljoonaa euroa. Pooli perustettiin vuonna 2009. Poolia koordinoi Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta. Kolmannella kolmevuotiskaudella 2016–18 pooliin kuuluvat Alfred Kordelinin Säätiö, Emil Aaltosen Säätiö, Jenny ja Antti Wihurin Rahasto, Liikesivistysrahasto, Paulon Säätiö, Svenska Kulturfonden, Svenska litteratursällskapet, Suomalainen Tiedekatemia, Suomen Kulttuurirahasto, Suomen Lääketieteen Säätiö, Tekniikan edistämissäätiö sekä Ulla Tuomisen Säätiö. Pooliin ovat aikaisemmin kuuluneet myös Helsingin Sanomain Säätiö (2009–12), Koneen Säätiö (2009–15) sekä Yksityisyrittäjien Säätiö (2013–15). Poolin neljännen toimikauden valmistelu on käynnissä. Lisätietoa: www.postdocpooli.fi.

ten tutkimusjaksojen rahoittamiseen. Tutkimusjakson minimikestoksi on rajattu yksi lukuvuosi (yhdeksän kuukautta). Näin on haluttu rohkaista nuoria tohtoreita luomaan kansainvälisiä verkostoja, jotka koituvat Suomen tieteen hyväksi ja ovat välttämättömiä myös kansallisen kilpailukyvyn kannalta.

Poolin hakijoiden tutkimusalat vuosina 2016–17.

Säätiöiden post doc -pooli on lähettänyt 2010-luvun aikana jo 500 tohtoria ulkomaille kansainvälistymään. Tähän tarkoitukseen suomalaiset säätiöt ovat käyttäneet noin 25 miljoonaa euroa. Vuositasolla apurahoja myönnetään 3,2 miljoonaa euroa. Hakukierroksia järjestetään vuosittain kaksi. Apurahan on saanut keskimäärin seitsemätoista prosenttia hakijoista, ja neljännes apurahansaajista on saanut kaksi- tai kolmevuotisen rahoituksen.

Poolia koordinoi Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ja hallinnoi johtoryhmä, johon kukin poolisäätiö on asettanut edustajansa. Pooli järjestää hakemusten arvioinnin tieteenalakohtaisissa asiantuntijapaneeleissa, joissa paneelin jäsenet perehtyvät kuhunkin hakemukseen ja käyvät niistä yhteisen keskustelun. Hakemuksen tieteellisen laadukkuuden lisäksi olennaista on, että ulkomainen tutkimusjakso on hyvin perusteltu. Monitieteiset hakemukset voidaan arvioida useammassa paneelissa, ja myös ulkopuolisia arvioijia käytetään tarpeen mukaan. Mahdolliset esteellisyudet huomioidaan ja kirjataan asiaankuuluvasti. Pooli ei ole maksanut palkkioita arviointityöstä. Kyse on professorikunnan pyyteettömästä toiminnasta Suomen tieteen hyväksi.

Poolin hallinto on säätiöille tyypilliseen tapaan kevyt. Tämä merkitsee sitä, että poolin resurssit eivät riitä palautteen antamiseen yksittäisistä hakemuksista, vaikka sellaiselle olisikin kysyntää hakijoiden keskuudessa.

Hakemuksia kaikilta aloilta ympäri Suomen

Poolin suurimmat säätiöt ovat asettaneet varansa vapaasti kohdennettavaksi ilman tieteenalakohtaisia painotuksia, minkä ansiosta kaikki tieteenalat ovat poolin haussa lähtökohtaisesti tasa-arvoisia. Hakemusten laadukkuudessa on toki vaihtelua. Korkeatasoiset hakemukset erottuvat aina edukseen.

Pooliin lähetetään hakemuksia kaikilta tieteenaloilta ympäri Suomen. Kierroskohtaiset hakijamäärät vaihtelevat. Oheisessa kaaviossa on kuvattu poolin hakijoiden jakautuminen eri tutkimusaloille vuosina 2016–17.

Apurahansaajat suuntaavat tyypillisesti oman tutkimusalan tai -aiheensa kannalta erinomaiseen tutkimusympäristöön, jossa he voivat viedä Suomessa aloittamaansa tutkimusta eteenpäin ja omaksua paljon uutta. Laboratoriotieteissä kyse saattaa olla suomalaisen ja ulkomaisen yliopiston tutkimusryhmien yhteistyöhankkeesta tai pääsemisestä alan ”gurun” tutkimusryhmään. Toisilla tutkijoilla kohteen valinnassa korostuu empiirisen kenttätönnön tai yleensä tutkimusaineistojen saatavuuden asettamat vaatimukset. Yli 90 % apurahansaajista suuntaa Pohjois-Amerikan tai Euroopan maihin. Selvästi suosituimmat maat ovat Yhdysvallat (29 %) ja Iso-Britannia (17 %). Kaaviossa seuraavalla sivulla on poolin uusien apurahansaajien kohdemaat vuosina 2013–17.

Kansainvälistyneet tutkijat yliopistojen voimavara

Kunkin tutkijan tarpeen mukaan mitoitettut apurahat ovat olleet riittävän suuria ja pitkäaikaisia, jotta perheellisetkin tutkijat ovat päässeet matkaan. Perheen huomioon ottaminen rahoituksessa on herättänyt kateudensekaista ihastelua maailmalla, jossa nuoret tutkijat ovat välttämättömyyden pakosta usein yksinäisiä susia. Tällä tavoin säätiörahoitus on myös vahvistanut tutkijoiden tasa-arvoisia uramahdollisuuksia sukupuolesta ja perhetilanteesta riippumatta.

Suuret apurahat merkitsevät myös, että ne ovat osittain veronalaista tuloa. Verottajan näkökulmasta elatusapurahat, mukaan lukien perhejäsenten matkoihin ja koulumaksuihin myönnetty rahoitus, eivät ole vähennyskelpoisia. Sen sijaan tutkijan henkilökohtaiset matka- ja tutkimuskulut voi vähentää verotuksessa. Ulkomaille lähtevät apurahatutkijat ovat pääsääntöisesti Suomen sosiaaliturvan piirissä, ja he maksavat työskentelyapurahan osuudesta vakuutusmaksun Melalle.

Pooli teki hiljattain kyselyn vuosien 2013–15 apurahansaajien keskuudessa. Vastausten perusteella voi todeta, että pooli vastaa todelliseen tarpeeseen. Ulkomainen post doc -jakso koetaan erittäin merkittävänä tutkijanuran kannalta. Tätä se on jo muodollisista syistä, koska tutkijatohtorien tehtävien täyttämässä painotetaan kansainvälistä kokemusta. Post doc -apuraha toimi vastaajille astinlautana uuteen tutkimusrahoitukseen tai (määräaikaiseen) yliopistovirkaan. Mutta olennaisempaa on tohtorien oma kehittyminen tutkijoina.

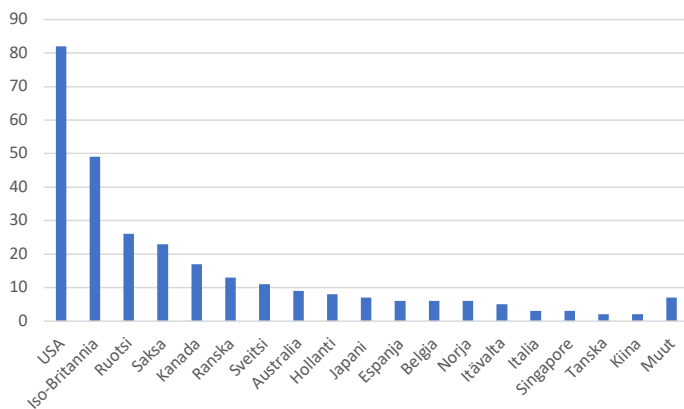
Rahoituksen saaneet, jo kotimaahan palanneet tutkijat pitävät tutkimusjakson keskeisenä anti-

na ulkomailla muodostuneita laajoja kansainvälisiä verkostoja, syvällistä ymmärrystä korkealatuisten tutkimuksen tekemisestä sekä karttuneita kokemuksia erilaisista tutkimus- ja opetusympäristöistä ja kansainvälisen tutkimusrahoituksen hankkimisesta. Tutkijoiden huolenaiheena oli, osataanko heidän kontaktejaan, ammattitaitoaan ja kokemuksiaan riittävästi hyödyntää Suomessa.

Lopuksi on korostettava sitä, että suomalaiset yliopistot saavat vireille uusia kansainvälisiä tutkimushankkeita nimenomaan ulkomailla työskennelleiden post doc -tutkijoiden välityksellä. Ihannetapauksessa yliopistot pontevasti rohkaisevat tohtoreita suuntaamaan väitöskirjan jälkeen ulkomaille ja vastaavasti ymmärtävät Suomeen palaavat post doc -tutkijat arvokkaaksi voimavaraksi. Poolisäätiöiden rahoittamat tutkijat palaavat Suomeen kokemuksista rikkaina, itsenäisinä ja ammattimaisina tutkijoina, jotka ovat oppineet uusia menetelmiä niiden syntysijoilla ja ovat nyt valmiita johtamaan omia tutkimusryhmiään. Vastavuoroisesti he välittävät suomalaista tietämystä ja osaamista ulkomaille ja luovat konkreettista tutkimusyhteistyötä suomalaisten ja ulkomaisten yliopistojen välille. Lyhyemmät tai pitemmät ulkomaiset tutkimusvierailut kuuluvat asiaan myös post doc -kauden jälkeen. Tiede on kansainvälistä, kun tutkijat ovat kansainvälisiä.

Kokemuksia post doc -poolista, ks. Nelli Piattoevan kolumni sivulla 48.

Kirjoittaja on dosentti ja Säätiöiden post doc -poolin koordinaattori.

Apurahansaajien kohdemaat 2013–17.